

EUROPA SI NEAMUL ROMANESC

FOAIA MISCARII ROMÂNE PENTRU UNITATEA EUROPEI

După Reykjavik

EUROPA ÎNTRE CEI DOI MARI

Ca într-o fabulă amară, odată *Trei Mari* s-au întâlnit la Yalta, orașel până atunci necunoscut pe malul Mării Negre, și au hotărât soarta lumii.

Era în 1945 și războiul al doilea mondial era încă în toi. Roosevelt, Churchill și Stalin au ajuns la un acord care, cel puțin în intențiile primilor doi, trebuia să asigure democrația tuturor popoarelor atrase fără voia lor în războiul lui Hitler și să garanteze astfel Europei o pace stabilă. Dar cei doi nu-și dădeau seama că în realitate în acel moment sacrificau pe altarul iluziilor lor viitorul democratic al acelor popoare, inclusiv cel polonez, pentru a căror libertate intraseră în război.

În realitate, la Yalta, cei Trei au hotărât practic împărțirea lumii în zone de influență cu consecințele pe care noi toți le vedem și astăzi.

Astăzi, cei Trei Mari sunt reduși la Doi, Anglia învingătoare a pierdut pe plan politic și astfel a fost exclusă din lista celor Mari.

Pe scenă au rămas numai Uniunea Sovietică și Statele Unite, protagoniste ale marilor hotărâri și ale marilor alegeri. Prima este autonomă. A doua cu un mandat, nepermis în mod expres, de reprezentare a Occidentului și în primul rând a Europei.

PĂREREA EUROPEI

Dar ce zice interesata Europă? Cum vede și cum se comportă în fața celor doi actori exclusivi ai politicii mondiale? Cum evaluează ultimele evenimente de mare rezonanță și în special întâlnirea la cel mai înalt nivel de la Reykjavik?

După primele evaluări generale, îndreptate către teza falimentului, s-a formulat o evaluare mai meditată și mai reflexivă. În esență, europenii exclud o evaluare negativă. Sunt însă nemulțumiți de excluderea lor de la tratative. Despre aceasta s-a vorbit mult și într-o importantă dezbateră la sediul cel mai potrivit, Parlamentul de la Strasbourg, la 21 octombrie trecut.

Rezultatele întâlnirii de la Reykjavik sunt pozitive, cu toate că incomplete și trebuie să fie perfecționate în negocieri ulterioare pentru care se auspică rezultate concrete. Se reproșează însă absența unei voci europene la aceste negocieri și se auspică o poziție comună a celor Doisprezece, pentru care se formulează unele principii: securitate globală, renunțarea la amenințare și la folosirea forței, voință politică de a găsi o climă de destindere. Aceasta este esența a patru rezoluții, toate aprobate, prezentate respectiv de liberali și democreștini împreună, de socialiști, comuniști și de grupul Arcobaleno (Curcubeul). Rezoluția socialistă se diferențiază de celelalte în ceea ce privește scutul stelar și critică insistența americană asupra proiectului SDI care - afirmă - constituie obstacolul principal în calea acordului asupra dezarmării și, dacă s-ar realiza, ar fi în favoarea exclusivă a Statelor Unite.

A fost însă respinsă cu 149 de voturi contrare, 140 favorabile și 13 abțineri relatarea asupra dezarmării prezentată de britanicul conservator (Grupul european) Peter Vanneck, relator al Comisiei politice. În documentul său se afirma că Comunitatea Europeană are un rol fundamental de jucat în căutarea păcii mondiale și în acest scop trebuie să contribuie la procesul de reducere a armamentelor, cerând să fie asociată la toate negocierile în curs. Obiective fundamentale: reducerea cu 50 la sută a armelor nucleare strategice (rachete intercontinentale), abolirea armelor nucleare de medie rază (rachete europene), interzicerea armelor chimice, reducerea în mod echilibrat a armelor convenționale. Dar toate acestea nu vor fi posibile - afirmă documentul - dacă nu va fi instaurată necesara încredere reciprocă, chiar și prin acorduri legale între Statele Unite și Uniunea Sovietică. Relația Vanneck conține apoi o invitație către miniștrii de externe ai Cee pentru a prezenta în fiecare an o relatare asupra politicii celor Doisprezece în materie de dezarmare, auspică crearea unei agenții comunitare pentru aprovizionarea cu armamente, cere să fie controlată vânzarea armelor Cee unor țări terțe, solicită miniștrilor de externe să urmărească o radicală reducere globală a cheltuielilor pentru apărare, folosind fondurile economisite pentru cooperarea la dezvoltarea Lumii a treia.

Dar, cum am văzut, aceste propuneri, nu au obținut aprobarea. Au votat împotriva democreștinii, liberalii, conservatorii; în favoarea lor au votat: socialiștii, comuniștii și o parte din grupul Arcobaleno (Curcubeul). Mai înainte fuseseră acceptate unele emendamente care modificaseră în mod radical textul original; între acestea și unul care cerea suspendarea imediată a testelor nucleare și un altul care impunea interdicția pentru toate armele spațiale.

Este interesant să aruncăm o privire asupra desfășurării dezbaterii. Vice-președintele Executivului, Cockfield, cu toate că a subliniat importanța

art. 6 din Actul Unic, a amintit că el nu atribuie Comunității o competență în materie de politica apărării.

Germanul Klepsch, șeful grupului democreștin, a exprimat o apreciere pozitivă asupra întâlnirii ruso-americane. Programul SDI este în mod esențial pentru cercetare, garantează pacea și pentru realizarea sa Statele Unite au propus Uniunii Sovietice să colaboreze.

Pentru Franța, Nordmann, dreapta europeană, a afirmat că a făcut bine Reagan că a rezistat manevrelor sovietice și că s-a opus opțiunii zero. Și Musso, din grupul democratic, a apărut pe față scutul spațial cerând o inițiativă asemănătoare la nivel european.

De părere opusă britanicul Catherwood, pentru care SDI va duce la o mărire a numărului rachetelor în Est. Din Italia, comunistul Cervetti, care nu consideră Reykjavik un faliment, a relevat că faptul că nu s-a conchis ceva concret subliniază exigența exprimată de relația Vanneck a unei prezențe a Europei la negocierile asupra dezarmării. S-a declarat apoi contrar SDI pentru că obstacolează reducerea armamentelor. După reprezentantul partidului MSI, Romualdi, Europa trebuie să dobândească mentalitatea marilor puteri pentru a se substaige tutelei americane și a face astfel față necesității unei apărări proprii. Absența Comunității la Reykjavik demonstrează falimentul Europei politice.

DEZARMARE ȘI SECURITATE

Dezarmarea și securitatea sunt două exigențe pe care Europa trebuie să le unească fără să le delege Superputerilor - aceasta este concepția fundamentală în jurul căreia democreștinul Gustavo Selva a dezvoltat intervenția sa pentru a pune în lumină exigența unei prezențe europene la negocierile asupra dezarmării. Unsprezece țări comunitare fac parte din Nato și acel organism trebuie folosit în funcție de prezența europeană.

Aceasta este dezbaterea.

Dar Yalta și Reykjavik nu pot fi puse pe același plan în ceea ce privește importanța. Yalta a fost decisivă, dar Reykjavik interlocutoare. Nu era posibil ca la întâlnirea din pământul vulcanilor să nască concluzii determinante și aceasta și din cauza unei pregătiri inadecvate. Fapt este că au fost luate în discuție probleme de maximă importanță pentru europeni, în absența lor.

Se știe, spre exemplu, că s-a ventilat ideea eventualității unei retrageri a forțelor americane din Europa, ca o consecință a unui acord între cei Doi. A ieșit la suprafață știrea că superioritatea sovietică în domeniul rachetelor de rază scurtă este în raport de opt la unul, în avantajul Estului.

Ce vor face Europeanii? Vor fi constrânși să facă față dezechilibrului cu noi armamente și noi cheltuieli, vor accepta Scutul stelar sau vor lua în examinare proiectul german pentru un Scut european?

MESAJ ADRESAT ETNIEI ROMÂNE

În perioada 5-7 septembrie 1986, a avut loc la Viena, al doilea Congres al «Asociației Culturale Internaționale a Etniei Române» (Acier), care și-a desfășurat

lucrările sub semnul unității de voință și acțiune în apărarea și promovarea valorilor spirituale ale istoriei, artei și civilizației românești pe diferite meridiane ale globului.

Reunind personalități cultural-științifice, profesori, juriști, medici, ziariști, precum și un mare număr de originari din România, Congresul a constituit un admirabil prilej de evidențiere a contribuției pe care Românii stabiliți în afara granițelor țării o aduc la dezvoltarea și afirmarea culturii și civilizației universale.

Totodată, Congresul a facilitat un schimb larg de opinii privind modalitățile cele mai adecvate de păstrare și conservare a spiritului românesc a tradițiilor, obiceiurilor și culturii neamului, de informare a opiniei publice internaționale asupra istoriei multimilenare a poporului român.

Congresul a constatat cu satisfacție că, de la înființarea Asociației, un număr tot mai mare de personalități, societăți, așezăminte culturale și comunități cultice au aderat la Acier, desfășurând o activitate prodigioasă pe linia realizării unității Românilor de pretutindeni.

Participanții au relevat că în lume există numeroase asociații ale Românilor și că majoritatea acestora desfășoară activități rodnice și binefăcătoare pentru faima poporului român. Altele însă, și-au nesocotit menirea, încercând să semene și să aducă de servicii cauzei și intereselor etniei, prestigiu-

lucru. Acier, care are ca scop «să strângă în rândurile sale pe toți aceia care, răspândiți de-a lungul timpului pe diferite meleaguri,

păstrează în suflet amintirea pământului strămoșesc și, neuitând să vibreze la valorile istorice izvorâte din vechea vatră spirituală, lucrează pentru afirmarea în lume a gândirii și simțirii românești», se afirmă tot mai mult ca organizație reprezentativă a originarilor din România.

Alăturați-vă ideii și faptei noastre și cugetați că este în interesul românismului, al nostru, ca dincolo de convingeri politice, religioase și de ambiții personale, să ne intensificăm eforturile pentru păstrarea nealterată a istoriei și civilizației românești.

Adresăm tuturor compatrioților de dincolo de România un fierbinte apel la unire «în cuget și simțiri», la solidaritate spirituală pentru apărarea istoriei și valorilor noastre naționale, pentru afirmarea spiritualității românești în țările în care trăim, cu dorul gliei străbune în suflet.

Chemăm și pe această cale pe toți Românii, asociațiile, așezămintele și comunitățile religioase, redacțiile ziarelor și emisiunile în limba română de peste hotare să apere și să promoveze românismul în lume și să se alătore Acier, cu sufletul și inima deschise.

Vocația multimilenară de pace a poporului român ne îndeamnă la unitate și înțelegere, în spiritul omeniei românești, pentru a oferi lumii întregi imaginea clară și plină de adevăr a scumpei noastre Români.

AL DOILEA CONGRES ACIER

ELIADE

Istoria religiilor, știință relativ recentă, din veacul al XIX-lea, a preocupat spiritele încă din antichitate. În *Istoriile sale*, Herodot se ocupă de religia egiptenilor, Lucian din Samosata descrie religia Sirienilor în opera *Despre Zeița Syria*, iar Tacit îi caracterizează pe Germani prin prisma credințelor lor religioase. Ei nu aveau o tehnică sau o metodă de cercetare și descriau miturile ca pe niște fapte istorice deformate de fantezie. Preocuparea pentru descoperirea legilor evoluției religiilor a căpătat aspect științific mai cu seamă în ultima sută de ani. Începuturile le-a fixat Max Müller, în prefața la *Crips from a German Worship*, apărută la Londra, în 1867. Apoi s-au înființat primele catedre de istoria religiilor și s-au pus bazele primei reviste de specialitate, apărută la Paris, în 1880, sub titlul *Revue de l'histoire des religions*. În 1871, E.B.Tylors desvoltă ideea animismului universal, mult elaborată și interpretată de unii poeți contemporani. Lucrarea lui Tylors se intitulează *Primitive Culture* și arată că pentru primitivi totul era dotat cu un suflet, ceea ce a dus la credința în viața de după moarte, de unde cultul morților, al strămoșilor, precum și originea miturilor privitoare la nașterea zeilor. R.R.Marrett și K.Th.Preuss continuă, în veacul nostru, ideea animismului, postulând «preanimismul» legat de existența unei puteri impersonale numite *mana*.

O altă direcție de gândire, reprezentată mai întâi de Andrew Lang (1844-1912) și apoi de Wilhelm Schmidt (1868-1954), respinge ipoteza animistă, înlocuind-o cu ideea unui «monoteism inițial», care nu putea să derive din credința în spirite multiple. Originea ideii de Dumnezeu este tratată într-un ciclu de douăsprezece volume, care au apărut între 1912 și 1955 sub semnătura lui Schmidt. Între alții, Graebner reia ipoteza monoteismului primordial și, în cartea sa, *Icoana lumii la primitivi (Waltbild der Primitiven)*, în 1924, căutând să demonstreze că cea mai veche civilizație a omenirii și-ar avea originea în insulele din sud-estul Asiei. Tasmania, o așezare străveche, căreia autorul îi stabilește o vechime de peste cincizeci de mii de ani, ar fi cultivat monoteismul, ceea ce mai târziu ar fi reprezentat cultul creștin.

Sociologul Emile Durkheim (1858-1917) lansează ideea «totemismului», potrivit căruia strămoșul unui trib ar fi fost un animal (totem), al cărui nume este însușit de acel trib. În *Les formes elementaires de la vie religieuse* (Paris, 1912), Durkheim dă numai o explicație sociologică a religiilor, așa cum Sigmund Freud (1856-1939) va relua ideea și o va examina din perspectiva psihologiei abisale, a subconștientului și a psihanalizei în studiul *Totem und Tabu*. O reacție negativă a stârnit teoria lui Lucien Levy-Bruhl după care atitudinea religioasă a primitivului poate fi dedusă din mentalitatea sa «prelogică» (*La mentalité primitive*). O asemenea mentalitate n-a existat, însăși explicarea eronată diferitelor fenomene din viață avea loc la primitivi după o anumită logică.

Leo Frobenius încearcă o cuprindere profundă și panoramică a fenomenelor culturale africane în cartea sa de mare răsunet, *Kulturgeschichte Afrikas*, unde integrează studiul religiei în istoria și filosofia culturii. El se referă precis la anumite popoare privite în chip individual sub aspect religios. El face o distincție subtilă între trăirea magică a Arabilor și trăirea mitică a Abisinienilor. Cu Husserl se impune metoda fenomenologiei aplicată și în domeniul religiei. Aplicarea acestei tehnici o va face Gerardus van der Leeuw (1890-1950) într-un mod mult apropiat de al modalității actuale de studiere a fenomenului religios, în special în ultima sa lucrare despre *Timpul originar și timpul final (Urzeit und Endzeit in Eranos Jahrbuch, XVII, Zürich, 1950)*.

După cum se observă chiar de la început, istoricii religiei se orientează în două direcții divergente, unii având ca obiect structura și trăirea diferitelor fenomene religioase, apropiați de concepția existențialistă (ca, de pildă, teologul protestant Rudolf Otto), alții urmărind desfășurarea istorică a fenomenelor religioase. Primii se arată interesați de *ceea ce este religia*, ceilalți urmăresc *istoria religiei*. Meritul deosebit al lui Mircea Eliade este acela că a cuprins ambele vederi și a realizat întregirea celor două direcții, sinteza lor.

Mircea Eliade s-a născut la București, la 9 martie 1907. Și-a trecut examenul de doctorat în filosofie în 1928, tot la București, și imediat după aceea pleacă la Calcutta, unde studiază sanscrita și filosofia indiană cu profesorul Surendranath Dasgupta. În anul 1931 întreprinde cercetări în ținutul Himalaiei, în comunitățile religioase numite *ashram*, în Almara, Hardwar și Rishikesh. Aici, de-a lungul a doi ani, se documentează și scrie primele variante ale lucrării sale de sinteză privind fenomenul Yoga. Întorcându-se în țară, este numit conferențiar la Universitatea din București, funcționând în această calitate între anii 1933-1940. Intrând în diplomație, pentru a evita consecințele complicațiilor politice în neconținută agravare, Mircea Eliade este numit atașat cultural la Londra, iar apoi, în 1941, este transferat la Lisabona. Aceste etape importante din viața sa sunt consemnate pe planul ficțiunii literare în memorabile romane ca *Maitreyi*, *Huliganii*, *Noaptea de Sânziene*. După o perioadă tranzitorie petrecută la Paris (*între 1945-1957*), Mircea Eliade este chemat să predea istoria religiilor la Universitatea din Chicago.

Principalele opere de filosofia religiilor tipărite de-a lungul unei fructuoase cariere literare și științifice, sunt următoarele: *Yoga, essais sur les origines de la mystique indienne* Paris-București, 1936), *Metallurgy, magic and alchemy* (1939), *Techniques de Yoga* (1948), *Le Mythe de l'Éternel Retour* (1949), *Traité d'histoire des religions* (1949), *Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase* (1951), *Images et symboles* (1952), *Le Yoga, immortalité et liberté* (1954), *Forgerons et alchimistes* (1957), *Das Heilige und das Profane* (1957), *Naissances mystiques* (1959), *Mephistopheles et l'androgine* (1962), *Pantanjali et le Yoga* (1962), *Aspects du mythe* (1962), *From primitives to zen* (1967), *La nostalgie des origines* (1970), *De Zalmoxis a Gengis-Khan* (1970)...

Una din contribuțiile fundamentale aduse de Mircea Eliade la cunoașterea fenomenului religios o reprezintă «trăirea sacralului», idee exprimată cu trei decenii înainte de un alt mare gânditor, teologul protestant Rudolf Otto, dar acesta situase accentul principal în mod parțial asupra motivului sacralului, în cartea *Sacralul (Das Heilige)*, apărută în 1917, încă valabilă și azi.

Se impune așadar o analiză paralelă a tezei așa cum apare la Rudolf Otto și la Mircea Eliade, care sunt despărții de o epocă de mare avânt științific, în toate domeniile. Viziunea incompletă a lui Rudolf Otto se explică prin postulatul purismului (în artă, în poezie, în teatru, în cinematografie, în știință), care domina acea perioadă din cultura europeană. În consecință, purismul ca teorie s-a aplicat și în domeniul religiei (purism religios). Această teorie nu este însă suficientă pentru a explica poziția lui Rudolf Otto, mult mai importantă fiind confesiunea protestantă profesată de acest mare gânditor. Germele ideii pot fi întrezăriți chiar la Luther, care propagase la vremea sa o credință *pură*, fără imixtiunea unor factori morali sau raționali. Deși aflat într-o incomodă și trunchiată poziție religioasă, Rudolf Otto depășește dificultățile analizei și deschide enigma sacralului care este, după el, expresia dusă la extrem a purismului religios, în care intră exclusiv elementul irațional. Conceptul, în forma sa radicală, exclude nu numai ceea ce se recunoaște a fi rațional, ci și tot ceea ce poate fi reductibil la o interpretare aparte prin rațiune, așa cum ar fi iubirea (*rațiunile inimii*, în viziunea lui Pascal). Singurul efect al trăirii sacralului este groaza, o groază firească și explicabilă, ca față de o amenințare fizică sau morală, aflată în ordinea naturii. Spaima este produsă de ceva ce nu există în lumea «reală», ceva ce vine dintr-o lume străină și impenetrabilă (de pildă o fantomă). Caracterul *amenințător-fantomatic* al sacralului este numit de Rudolf Otto *numinos* (numen - zeitate). Frica, groaza de un asemenea *mysterium tremendum* al Divinității devin cu atât mai cumplite cu cât nu poți scăpa de obiectul spaimii, fiindcă nu se află nicaieri, și totuși, îi simți fascinanta prezență. Pe cât de magistrală este această analiză, pe atât de incompletă rămâne. Ideea de *sacru*, de *numinos*, *mysterium tremendum* se

restrânge numai la partea ireductibilă a iraționalului implicat în fenomenul religios.

Nu mai considerând fenomenul sacrului doar un sector parțial, Eliade îl privește în totalitatea lui, ceea ce îl diferențiază de Rudolf Otto prin câteva puncte esențiale: a) distincția sa nu se mai face între *irațional* (în latura sa ireductibilă) și *rațional*, ci între *sacru* și *profan*; b) *sacru* nu mai apare ca fenomen simplu, redus la acel temut *mysterium tremendum*, ci ca un *fenomen complex* ce cuprinde și componente raționale; c) obiectul studiului nu mai este oferit o dată pentru totdeauna, ci se află privit în evoluția și transformările sale istorice.

La Mircea Eliade sacrul se face cunoscut fiindcă se arată printr-un fenomen numit *hierofanie*, termen care are o acoperire mai largă decât *revelație* sau *desvăluire*. Hierofania acționează cu un efect opus aceluia pe care-l produce numinosul lui Rudolf Otto. Mai întâi, noțiunea nu se opune ideii de *rațional*, ci aceleia de *profan* (irațional, haotic). Așadar, sacrul nu va mai fi ceea ce își impune prezența, fără a exista pentru noi, ci, dimpotrivă, va constitui singura existență, restul, adică profanul, nefiind altceva decât haosul, nimicul, inexistența. Ținând seama de aceste coordonate, hierofania nu va mai produce acea groază cumplită, ca față de ceva ce nu există nicăieri și de a cărei amenințare nu poți să scapi. Spre deosebire de Rudolf Otto, sacrul lui Eliade exercită o atracție irezistibilă, urmând în toate timpurile a fi căutat. Groază va produce tocmai opusul sacrului, adică profanul, prin haosul ce-l cuprinde (altfel de groază decât în fața *numinosului*).

Hierofania presupune o altă concepție asupra *spațiului*, decât cea laică impusă în societatea modernă. Pentru această societate, spațiul exprimă o entitate pur cantitativă și este omogen. Pentru omul religios, dimpotrivă, categoria spațială va cuprinde valori și semnificații calitative cu totul deosebite între ele, cu componente eterogene sub aspect ontologic, adică al ființei sale. Omul religios va deosebi net spațiul sacru de spațiul profan. Înainte de Eliade, ideea spațiului sacru a fost postulată între alții de gânditorul catolic Romano Guardini în *Vom heiligen Raume (Despre spațiul sacru)*. Cu toate subtilitățile și intuițiile sale, Guardini nu vede această noțiune decât prin prisma trăirii religioase, nu o situează în locul central și nici nu-i explică originea. Pentru Mircea Eliade spațiul sacru constituie însăși cheia, principiul și fundamentul acestei trăiri. Este o reiterare pe plan uman a *originelor*, a creației divine, care a desprins cosmosul din haos. Într-o lume devenită pentru el străină și ostilă, omul repetă gestul Facerii, alegându-și un spațiu sacru, un cosmos detașat dintr-un univers reîntors la starea haotică.

Acest spațiu poate fi un întreg oraș, un templu sau numai simpla locuință particulară a omului religios. De aici însemnătatea a două elemente arhitecturale: *pragul*, care desparte radical spațiul sacru de cel profan, și *deschiderea* din partea superioară a edificiului ce unește clădirea cu zona supranaturală, cu cerul, la care participă acea construcție. În felul acesta, prin fixarea spațiului sacru, omul repetă la început, o geneză a lumii, și stabilește în acel spațiu însuși centrul lumii. În unele religii actul de creație divin s-a săvârșit pe calea unei vieți jertfite, care va însufleți creația respectivă. De aici derivă și pe plan uman unele tradiții de natură sacrificială, cum ar fi la noi motivul *Meșterului Manole*.

Așa cum există un *spațiu sacru*, se stabilește și un *timp sacru* care decurge în alt registru decât timpul profan, obișnuit. Acesta alcătuiește intervalul temporal al *evenimentelor mitice*, desfășurate în afară de cursul istoric. Totuși, în unele religii evolute (judaismul, creștinismul), timpul sacru se înscrie chiar în istorie. Tradiția creștină apelează direct la unele precise date istorice, cum ar fi domnia lui August la Roma, proconsulatul lui Pontius Pilatus în Iudaea sau regatul lui Irod. Și totuși, timpul respectiv rămâne sacru, deosebit de același interval privit din unghi profan. În religiile mai vechi și în cele mai puțin evolute, acest timp se integrează în aria mitului, deci în afara istoriei. De aici însemnătatea sărbătorilor religioase periodice, în care timpul prezent dispare, și se reactualizează timpul sacru, originar, legat de evenimentele celebrate. Așa se naște mitul veșnicei reîntoarceri, care constituie obiectul unei cărți semnate de Eliade și care a cunoscut o largă răspândire și ecouri în creația literară. Revenind la comparația cu ilustrul său înaintaș, am încercat să demonstrăm că, în analiza fenomenului, Rudolf Otto cuprinde numai ruptura dintre irațional și rațional, în timp ce Mircea Eliade raportează această ruptură la planul relației mai semnificative date de opoziția dintre sacru și profan.

Dar, sacrul în viziunea lui Rudolf Otto cuprinde o seamă de trăsături stranii, indefinibile, pe care gânditorul le analizează cu o subtilitate rară. Totuși, aceste trăsături neobișnuite se reduc în ultimă instanță la un fenomen simplu, la acel *numinos* sau *mysterium tremendum* producător de groază. Dimpotrivă, *hierofania* lui Mircea Eliade nu are nimic straniu. În mod paradoxal, este un impuls *natural* al omului către *supranatural*. Este ceva căutat, dorit, așteptat, pe care ființa umană îl statornicește și îl construiește voluntar, iar nu ceva neprevăzut și nebănuit, care ne atacă și ne află dezarmați în fața lui. Deși hierofania din concepția lui Eliade prezintă un caracter firesc și normal, ea are totuși și o componentă complexă, nu simplistă ca numinosul lui Otto. Această complexitate a sacrului poate fi apreciată la Mircea Eliade sub mai multe aspecte:

Hierofania nu apare ca un fenomen exclusiv individual, adică a *omului singur*, care se vede dintr-odată pus în fața unei amenințări ciudate, venind dintr-o altă lume, o lume invizibilă. Sacrul la Mircea Eliade reprezintă un fenomen înlăuntru căruia se asociază indisolubil trăirea individuală cu cea colectivă, ecumenică. Ca tot ceea ce este ecumenic și cu perspective instituționale, acest sacru include în trăirea sa și inițiativa, voința, acțiunea constructivă, fără să se reducă la caracterul simplu, pasiv, al groazei produse de elementul numinos. De aici se poate conchide, în ultimă analiză, că nu este vorba de un fenomen cu o unică determinantă (cea irațională), ci de un fenomen complex, în care intră și deliberarea morală, și reflecția. Prin această ultimă componentă se poate ajunge chiar la un fel de «știință» despre Divinitate și despre creație, de unde a ieșit și ideea cosmosului care depășește haosul.

În altă ordine de idei, teologul protestant concepe sacrul pe plan fenomenologic sub specia unei «esențe», date o dată pentru totdeauna. Desigur că această esență imuabilă există și în vederile lui Mircea Eliade. Totuși, în cadrul ei, gânditorul român ține seama și de variațiile la care a fost supus fenomenul în timp. Potrivind trăsăturile sale permanente, Eliade fixează sacrul în orbita istorică, în suita de modificări pe care le-a adus desfășurarea sa temporală, exemplu fiind expresiile mai avansate ale judaismului sau creștinismului, unde timpul sacru nu mai este mitic, în vechiul sens, ci se stabilește chiar în date precise ale istoriei.

Așadar, baza concepției lui Mircea Eliade se determină prin hierofanie, prin distincția dintre sacru și profan, receptivă în special pe planul spațiului și al timpului, conjugarea metodei fenomenologice, care urmărește esența unui fenomen, cu metoda istorică privind transformările lui. Eliade adâncește însă în lucrări separate toate componentele acestei concepții. Una dintre aceste lucrări este consacrată mitului sau unor desvoltări de altă natură, însă tot legate de mit. În *Mythes, rêves et mystères*, Mircea Eliade privește amănunțit, în diferitele sale implicații, cuprinsul *timpului sacru* de care ne-am ocupat, adică a timpului mitic. În interiorul său se desfășoară o altă istorie decât cea profană: în primul rând istoria facerii lumii. De aceea, mitul primordial este un mit cosmogonic. Din acest nucleu inițial derivă toate celelalte vederi mitice. Toate miturile privesc modul în care lumea există, mod derivat de la natura creării ei. De aceea, Mircea Eliade susține că orice mitologie este, în fond, o *ontofanie*, adică o desvăluire a ființei universului, a tot ce există. În consecință, ontofania cuprinde implicit o tofanie sau hierofanie, prin care se stabilește domeniul sacrului. Prin esența sa ontologică, primordial cosmogonică, mitul devine un model pentru toți, un *arhetip*. Unul din capitolele lucrării privește relația dintre activitățile inconștientului și universul religios. Între domeniul oniric și cel mitic, Mircea Eliade stabilește un raport de continuitate. Această legătură apare mai evidentă sub aspectul ritualurilor și al misterelor.

În *Le chamanisme et les techniques arhaïques de l'extase*, pune problema obținerii pe această cale a unor facultăți transnaturale, magice și profetice. Totodată explică și tehnica ascetică, prin care se ajunge la înfrângerea legilor naturale. Între altele, este atins și fenomenul lentației.

Ritualurile de inițiere în cadrul religiilor primitive își află o amănunțită desvoltare în *Naissances mystiques*. Ultimul capitol al cărții se arată deosebit de interesant, deoarece aici se descoperă o serie de prezențe mitice în lumea contemporană.

În *Le mythe de l'éternel retour*, Mircea Eliade realizează, cu adâncă și ascuțită intuiție, o adevărată introducere în filosofia istoriei. Revolta societăților arhaice, tradiționale împotriva timpului concret, istoric, este corelativă cu nostalgia începuturilor, de unde derivă dorința unei întoarceri periodice la timpul mitic, originar, la Marele Timp. Tentativa ieșirii

din istorie este echivalentă cu coborîrea în timpul mitic.

Care este mobilul acestui fenomen? Este o concepție negativă asupra istoriei, care pare a fi nu numai a societăților arhaice, ci și a lui Mircea Eliade însuși. El pleacă de la constatarea unei presiuni exercitate de timpul istoric asupra omului. Istoria s-a dovedit mereu funestă pentru umanitate, care se vede supusă tuturor suferințelor, nedreptăților și calamităților. Omul arhaic recurge atunci la timpul mitic, în care s-a produs un prim eveniment, fie cosmogonic, fie de altă însemnătate. În consecință, se întoarce periodic către o reînviere a lui prin sărbători sau comemorări, când se iese din timpul istoric și se revine la origini, la începuturi. Această mentalitate anistorică domnește și azi, îndeosebi în societățile agricole.

Primii care au dat o lovitură reîntoarcerii timpului, postulând dimpotrivă un timp continuu, au fost judeii și apoi creștinii. Cum au luptat ei împotriva disperării provocate de calamitățile istoriei? Ieșirea din istorie s-a înfăptuit prin credință, prin ideea că la Dumnezeu toate sunt cu putință. În felul acesta se realizează în judaism și în creștinism libertatea transhistorică. Se atinge treapta emancipării față de fatalitatea dureroasă a istoriei, spre deosebire de trăirea revenirii la începuturile mitice, încercată de omul arhaic.

În istorismul modern, odată cu Hegel și mai ales cu Marx, se tinde către o anulare treptată a transhistorismului. Pentru primul, totul este imanent în istorie și se cere aprobat, fiindcă, în ciuda aparențelor, totul are o rațiune la bază. Evoluția istorică nu exprimă altceva decât intenția și voința Spiritului Universal. Dar de unde știe Hegel că propria lui gândire coincide cu gândirea Spiritului Universal? Există atâtea absurdități și nedreptăți în istorie, care nu pot fi explicate prin Spiritul Universal, considerat, în concepția hegeliană, ca perfect rațional.

Ideea imanetismului istoric se continuă și după Hegel, luând însă o altă întorsătură la Marx. Toate nedreptățile și relele provocate de presiunea istoriei sunt considerate ca necesare, alcătuind treapta dialectică prin care se va ajunge la o fericire totală a oamenilor. În acest moment final, omul va fi eliberat de istorie, va trăi, deci, în plenitudine. Sub altă formă, Marx reeditează mitul *vârstei de aur*, propriu societăților arhaice, mit prin a cărui comemorare repetată acele societăți ies din istorie. Am spus că este o adaptare sub altă formă, fiindcă aici intervine o deosebire față de concepția tradițională. Pentru Marx, vârsta de aur nu se situează la începutul unui ciclu de evoluție istorică, ci la sfârșitul său. În cazul de față, timpul este continuu, nu mai pleacă de la un moment liber de istorie, care apoi revine periodic, într-o veșnică reîntoarcere. În virtutea acestei continuități, el își duce firul final către eliberarea de istorie.

De la Hegel și de la Marx, timpul istoric devine autonom pentru toți filosofii istoriei, care caută să-i descopere anumite legi intrinsece. Totuși, nici o filosofie a istoriei nu poate explica presiunea ei asupra omului și calamitățile pe care i le aduce. Singura motivare pentru omul modern, care trăiește în acest nefericit angrenaj istoric, nu poate fi decât credința în Dumnezeu. Este, după Mircea Eliade, calea unică prin care se poate depăși constrângerea istoriei.

I. C. DRĂGAN

(Va urma)

APOTEOZA

Dedicată poetei Teresa Maria Moriglioni-Drăgan

Tumult de stânci albastre, talazurile mării
În haosul neptunic, iluminat floral,
Ca niciodată luna cu zâmbetul astral,
Și-a aplecat sărutul pe-ntreg cuprinsul zării...

Poetul se-anunțase de dincolo de vis,
În marea simfonie de versuri și culori.
Crescut în sfere-nalte cu stelele surori,
A coborât pe lume Sărmanul Dionis.

S-a-ngemănat cu teii în legănări de vânt
Și-n murmur de izvoare în taină auzit,
El și-a văzut prin veacuri destinul răsărit,
Cu aspre linii-n spații, în semne și cuvânt.

S-a înălțat pe munții străbunului Cotis,
A smuls din cer frumosul, ca Prometeu scânteia,
Și-a făurit orfeic din poezie Feeia
Comunei de lumină a graiului nou scris...

...O, Mihai Eminescu, Zalmoxis al gândirii,
Tu ești câmpii și fluvii, codru-mpărat, granitul,
În Glossă-ai creat noul și-n Doină infinitul
Pe fruntea țării tale, apoteoză-a firii...

GEORGE ACSINTEANU

Rătăcesc în mine

Uneori râd.
Chiar lacrima
din marginea cerului
prefăcându-mă că nu mai știu
cine sunt. Râd.

Nu-i nimeni... nici-un prieten.
Doar timpul se aude
sub pașii mei
trosnind.

Pe aici,
mai de mult,

marea sub malul serii
era însingurată.

Aștept. Rătăcesc în mine,
fugind de mine,
crezând că nu mai știu
cine sunt.

Și tocmai trupul meu
se-nvârte în izvorul
de început al luminii
ca un Adam prefigurat
în toate semințiile lumii.

NICOLAE SIRIUS

O EPOCĂ DE EFERVESCENTĂ SPIRITUALĂ: PETRU COMARNESCU

Când caut să-mi reamintesc portretul lui Petru Comarnescu, nu văd în el (ca majoritatea contemporanilor) numai un critic de artă, un conferențiar, un călător modern, salonard, instruit și spiritual, ci și o epocă strânsă într-un almanah care-i poartă numele. Un «fox-moviton» accelerat, cu o trepidație neastâmpărată, sprinteră, într-o permanentă fugă să-și surprindă impresiile dintr-un turneu inubliabil din lumea muzeelor, a vedetelor de la Hoolywood și de aiurea, a magnaților americani, dar și a ghetourilor cu negri și evrei din S.U.A. Este vorba de un reportaj instantaneu și amplu, care cuprinde interogații și răspunsuri la problemele esențiale din acest veac de agitație spirituală și economică, de succese grandioase, de mizerie și de «speranțe spulberate».

Ca reporter de mondenism pluridimensional, Petru Comarnescu a fost un risipitor de idei, de atitudini și vocații, trecând în revistă orizonturi culturale de ordin autohton și universal. Gândurile lui sunt un șir de frecvențe dintr-un văzduh cerebral parcurs parcă supersonic în toate direcțiile, uneori inspirat hieratic, alte ori prozaic. În general are o inteligență capricioasă, oscilatorie, indecisă, dar, până la urmă, de bun augur, în special pentru neinițiații în noțiunile obligatorii de cultură umanistică. O frază cursivă și observații axate pe problemele fundamentale. Poate cam sentențios sau mai de grabă ca un pește vioi care se încurcă fără voie în plasa silogismelor aristotelice. Un animator de gândiri moderne, agreabil, cu iscusințe livrești, cu entuziasm juvenil, cuceritor și neseccat în prezentări fascinatorii, în stare să captiveze un public heteroclit.

Și-a dispersat viața gândurilor și a cucerit gândurile oamenilor (cu excepții inevitabile).

Licențiat în Litere și Filosofie și în Drept, cu o teză de doctorat la o celebră Universitate din Los Angeles (Southern California) în America anilor 1929-1931, Petru Comarnescu este un fin observator al modului de viață american și își publică impresiile în volumele: *Zgârie-norii New Yorkului* (1933), *Homo americanus* (1933), *America văzută de un tânăr de azi* (1934), *Chipurile și priveliștile Americii* (1940), *America. Lume nouă - viață nouă* (1947), *Benjamin Franklin* (1957), *Kalokagathon* (1946).

Teza lui de doctorat *Kalokagathon*, intitulată inițial *Natura frumuseții și relațiile ei cu binele*, a făcut și obiectul unei comunicări (*Elementele estetice ale eticii*) la Congresul Internațional de estetică din 1937.

În limba greacă veche «Kalokagathon» este un cuvânt compus care exprimă o cvasiidentitate între bine și frumos. Lucrarea cuprinde douăzeci și șase de pagini și se bazează pe *Estetica* lui Tudor Vianu. Se reanalizează opinii consacrate cu intervenții secundare când juste, când învârtindu-se în același amalgam scientizat de valori și nonvalori estetice tratate deja de T. Vianu. Așa se și explică insuccesul lucrării, deși indiscutabil utilă pentru marele public. Tratează frumosul natural și artistic, momentele constitutive ale fenomenului artistic,

intuiția, gustul, ierarhia valorilor etc., fără geniul lui Fromentin.

Dar Petru Comarnescu nu trebuie considerat prin această lucrare, prin titluri de doctorat, ci prin efervescenta lui spirituală. *Impresiile din America* sunt seducătoare și probează o personalitate care captează atenția publică. Cuprinsul tematic și-l sintetizează în două titluri: Viața orașelor și regiunilor de la Atlantic la pacific și Tipurile reprezentative ale societății americane (*Homo americanus*).

Rând pe rând inventariază specificul din New York, metropola de putere și fascinație; Bostonul, cetate puritană; Washington, sau Coloanele Inteligenței; Chicago, inimă înnegrită (industrială); Middle-Westul fermierilor orășenizați; Traversarea continentului printre lumile Pieilor-roșii și ale Cow-Boy-ilor; California, țara făgăduinții și a dezamăgirii; sau Omul de afaceri; Femeia de Club; Preotul; Profesorul; Studentul; Sportsmenul; Fata modernă; Conducătorul.

Privirea lui Petru Comarnescu este fugitivă și cuprinzătoare. Nimeni n-a prezentat în România fenomenul american cu acuitatea lui sensibilă și inteligentă.

G. Călinescu, în a sa *Istorie a Literaturii române...* din 1941, s-a cam grăbit când a căutat să-l reducă în două rânduri la «erudiție de suprafață și compilații din scriitorii străini».

Petru Comarnescu este inegal. Câteodată scânteietor, alteori... banal, dar totdeauna viu, încărcat de un entuziasm molipsitor. Când Editura Eminescu a publicat volumul *Kalokagathon* (1985), a restituit spiritului contemporan o efigie de ipoteze artistice, pe care Petru Comarnescu le-a ilustrat cu sârguință și talent meticulos și cineatic. Tot căutând însă înalte și vaste dimensiuni spirituale, a fost uneori depășit de ele. Metafizica îi este străină, chiar dacă uneori constrâns de rigoarea textelor studiate are concesiile care-l aruncă pe planuri contradictorii, fără să mai ajungă la o sinteză dialectică.

În artele statice (pictură, sculptură, arhitectură) jonglează cu idei generale juste, dar nu personale. Este totuși personal când surprinde din viața cotidiană detalii semnificative. Un reporter delicios, superior diletantismului curent.

Cândva, la maturitate, Petru Comarnescu mărturisește cu impunătoare modestie că și-a risipit existența spirituală fără să realizeze o operă capitală, fapt preluat de Z. Ornea când își intitulează un articol din «România Literară» (nr. 2, 1986) *Risipitorul Comarnescu*.

Activitatea lui Petru Comarnescu de traducător din limba engleză este mai mult decât meritorie. Și eseurile lui despre E. O'Neill, B. Show, Walt Witman etc. «au rolul - scrie Petru Comarnescu - de a nimici o seamă de confuzii și absurdități».

Dar selecția reflecțiilor de geniu? Un exemplu din Pascal: «Omul poate fi gloria, ca și rușinea universului». Și precizări subtile: «Limbajul prin sugestii și imagini comunică mai mult decât stilul direct. Cuvântul trebuie ferit de clișeele abstractizării și banalizării vorbirii curente».

Din Hymanus citează: «Nu reproșez naturalismului termenii lui de debarcader, nici vocabularul de latrină și spitale, căci ar fi nedrept și absurd... Ceea ce reproșez naturalismului nu e bidineaua greoaie a stilului său gros, ci imunditatea ideilor sale... să alungi suprasensibilul, să tăgăduiești visul și să nu înțelegi de fel că interesul artei începe acolo unde simțurile încetează să slujească». Și tot din Hymanus în aceeași ordine de idei: «naturalismul limitat la monotonele studii și făpturi mediocre, evoluând prin interminabile inventarii de saloane și camere, ducea de-a dreptul la cea mai completă sterilitate».

Bibliografia utilizată este prodigioasă și importantă, fiindcă își are focarul de investigații într-o zonă aproape necunoscută la noi: în cultura engleză. Aceasta când - în perioada interbelică - România era francofilă. Se atașase spiritului și literelor galice.

Petru Comarnescu a împlinit un gol familiarizându-ne cu climatul cultural transatlantic. Note de călători, eseuri, conferințe, articole de filosofia culturii, incursiuni în vederi de psiho-sociologie, artă și, mai ales, cinematografică și teatru, politică, polemici febrile, activitate de redactor la «Fundațiile regale», la «Vremea», ulterior la «Scânteia». Prezent într-o

mulțime de ziare și reviste, prestigioase sau ignobile, alături de personalități primordiale, dar și de simpli anonimi, Petru Comarnescu a trecut prin generația lui cu vâlvă de artificii, de agitație spirituală neconținută, păstrându-și cu grijă profilul moral și o anumită decență verbală în polemicile avute...

Ca și D. I. Suchianu, s-a amoretat în special de actualitatea cineatică, abordând însă și tot felul de probleme sociale, cu precădere «arta picturală».

Petru Comarnescu și-a eclipsat oarecum intelectul nu din incapacitate filosofică, de inteligență sau de cultură, ci dintr-o rău înțeleasă psihologie conjuncturală. A căutat să fie o vedetă. Și a reușit... În dauna valorilor s-a supus și vremurilor schimbătoare. După ce într-o de odinioară societate de idei a cochetat cu valori transcendente, s-a întors pe pământ, rămânând cu nostalgia generației interbelice din care a făcut parte.

Răsfățatul de ieri s-ar fi pierdut azi într-o nemeritată dizgraie dacă Traian Filip, care i-a îngrijit și prefațat *Chipuri și privești din Europa*, și acum în urmă Valeriu Rîpeanu cu *Kalokagathon*, prin reeditări și prezentări nu l-ar fi scos din nemilostivul somn al colbului istoric. L-au ferit de uitare, repunând în circulație opera și renumele lui de altădată.

Anul trecut s-au împlinit șaiszeci și cinci de ani de la nașterea lui și cincisprezece ani de la moarte. El nu mai poate să ia parte la discuțiile contemporane. Are însă ca delegat, în lumea noastră pământeană, opera și amintirea noastră, care chiar dacă nu poate să-l perpetueze magnific, îi prelungește prezența spirituală spre norocul tuturor, chiar și al dușmanilor, dacă va fi avut și dușmani. Poate mai curând ostilități inerente și, de obicei, bine venite, fiindcă astfel s-a amplificat în jurul lui o aureolă de mit. Întunericul reliefează lumina, ca vulgarul... distincția sau snobismul... valorile. Este chiar concepția lui Petru Comarnescu.

Din relatările postume reiese că acest spirit, amestec de frivol și profund, trebuie să fi avut (ca să folosească o frază din Tudor Vianu) «simțirea propriei nimicnii și a dureroasei relativități a lucrurilor dobândită la capătul unei adânci experiențe a lumii și a vieții».

Partizan fanatic al progresului, generos prin excelență, observator lucid al șahului social de cauzalitate și efect, convins că omul s-a încurcat și se încurcă mereu într-o blestemată roză a vânturilor, care-l poartă într-una împotriva intereselor lui nobile, Petru Comarnescu întrevide un colac de salvare în «aprecierea valorilor», consideră că răul universal este provocat de incapacitatea indivizilor și popoarelor să identifice și să măsoare valorile autentice.

Familia, școala, societatea, elitele, galeria geniilor ar trebui să se gândească adânc și să-și pună o singură întrebare: de ce toate merg alandala în progresul retrograd al lumilor? De ce aproape nimeni nu-și găsește o fericire stabilă? Răspunsul pare a fi neputința tragică a omului să distingă grâul de neghină, să sesizeze adevărata scară a valorilor care pot să-i asigure o fericire fină și durabilă. Numele de aur pitagorice s-au pulverizat odată cu școala de la Milon. Calitatea cardinală a creierului omenesc și cheia fericirii generale se găsesc în principii de evaluare obiectivă a adevărului, care trebuie înglobat și el în noțiunea de Kalokagathon. Spiritul apreciativ este însă o pasăre rară, un Făt-Frumos, care azi, ca și ieri, este substituit de spânul aparențelor.

Petru Comarnescu, în ultimă instanță, după o viață de fulgurante meditații, a întrezărit pasărea măiastră a omenirii în... imperativul categoric de intuiții apreciative. Dar acestea rămân și mai departe un ideal inaccesibil. Nu ne mai rămâne decât să ne ducem crucea neputinței noastre de «apreciere a valorilor» pe panta viitorului. Se pare că optăm însă, împotriva tuturor avertismentelor, tot... pentru politica struțului, pentru ignorarea casanelor troiene.

Petru Comarnescu a simțit parfumul, adierile transcendente, dar a votat cu optimismul bietelor realități omenești.

AMINTIREA MAREȘALULUI AVERESCU

De la confluența Dunării cu Prutul, lângă portul Reni, marele fluviu cotește spre răsărit descriind un unghi drept și se grăbește spre Marea Neagră cu cele trei brațe Chilia, Sulina și Sfântul Gheorghe, care se deschid ca un evantai la puțin după ce a depășit portul Tulcea. Pe acest traseu, brațul Chilia poartă 72 la sută din debitul de apă al Dunării, brațul Sulina numai 8 la sută, deși este navigabil pentru vapoare oceanice și Sf. Gheorghe, diferența de 20 la sută.

În dreapta Dunării, în stepa Bugegului din sudul Basarabiei, marele fluviu și-a format cinci lacuri sau ghioluri. Începând de la Prut, acestea sunt: ghiolul Cahul, Ialpușul, Catalpușul, Chita și Sasicu. Toate sunt legate de Dunăre prin câte o gârlă ombelicală îngustă de numai 15-20 metri și formează o rezervă imensă de apă și pește.

Cel mai mare dintre ele este ghiolul Ialpușului, care are o lungime de peste 70 km, la nord de orașul Bolgrad, și o lățime variabilă, care în partea de sud, spre Dunăre, are vreo 30 km. De la mijlocul ghiolului, care se trece cu barca, nu se zărește nici-un mal, fie spre Satul Nou, fie spre Lărgeanca. La nord de Satul Nou, în față cu Lărgeanca, se află satele Barta, cu Babele în față și de la Babele la Ismail sunt numai 12 km.

Comuna Babele este foarte mare. Înainte de război avea vreo 12.000 de suflete. Este așezată pe malul ghiolului, înalt de 10-12 m și drept ca un perete. Casele erau spațioase și frumoase, iar biserica mare ca o catedrală, poate datorită vecinătății cu Ismailul. Gospodăriile băbenilor erau prospere mulțumită pământului mănos și vredni-

ciei oamenilor. Îmi amintesc din copilărie când tata era preotul satului, că nu era casă fără grădină de flori și în special trandafiri, prisacă de albine și vite multe și frumoase. La Babele se foloseau mese rotunde pe trei picioare joase de 35-40 cm. și scăunele tot rotunde și tot așa de joase erau, de parcă marele sculptor Constantin Brâncuși de aici și-ar fi ales modelul pentru «masa tăcerii».

Pe la mijlocul veacului trecut, deci pe la 1850, învățătorul satului Babele a fost tatăl Mareșalului Alexandru Averescu, care s-a născut aci. Școala primară a făcut-o cu tatăl său, după care a urmat Școala de arte și meserii de la Galați. De ce la Galați? Pentru că în anul 1856, după războiul Crimeii, Marile Puteri ale Occidentului European au hotărât ca cele trei județe din sudul Basarabiei, Cahul, Ismail și Chilia - luate de Ruși, cu întreaga Basarabie, în 1812 - să fie retrocedate Moldovei și așa cele trei județe iau parte la Unirea principatelor Române din anul 1859. Marile Puteri au hotărât așa pentru ca Rusia să nu mai aibă calitatea de țară riverană cu Dunărea și astfel Comisiunea Europeană Dunăreană, înființată atunci, s-a făcut fără Ruși.

În anul 1877, când România a fost mobilizată - la cererea Rușilor - și a trecut Dunărea cu condiția ca comanda supremă a armatelor ruse și române să o aibă Domnitorul Carol I, Rușii, «drept recunoștință», ne-au furat din nou cele trei județe din sudul Basarabiei.

În acea vreme, timp de 21 de ani, legăturile lor cu Moldova și în special cu Galații erau puternice din cauza unității de

limbă și tradiții și pentru că orașul Galați era un mare centru comercial și avea un învățământ dezvoltat. Și așa copilul Alexandru Averescu a fost dus la școală la Galați.

În jurul anului 1930, numele comunei Babele a fost schimbat în Comuna Mareșal Alexandru Averescu, pentru cinstirea numelui său. În 1941, după trecerea Prutului, ordonată de Mareșalul Ion Antonescu, și realipirea Basarabiei la Patria mamă, am solicitat primăriei comunei Mareșal Alexandru Averescu să-mi elibereze certificatul de naționalitate și l-am primit redactat cam așa: «Noi, primarul Comunei Mareșal Alexandru Averescu, în temeiul mărturiilor..., atestăm că la Unirea Basarabiei cu Patria mamă de la 27 martie 1918, preotul Pavel Țugui cu întreaga familie a fost înscris în registrul de naționalitate care a fost ars de bolșevici...».

În anul 1939, după terminarea stagiului la Școala de ofițeri rezervă de la Bacău, am revenit la regimentul 28 Dorobanți, Negru-Vodă din Ismail și de multe ori părăseam terenul de instrucție și plecam cu plutonul la Babele prin satul Broasca și când ajungeam la Babele gospodarii ne opreau și ne ofereau câte o oală de vin cu pâine și brânză. Am avut și fini de cununie și botez și cât de bucu-roși erau când treceam pe la ei; plăcere pe care o trăiau și țărani români îmbrăcați în uniforma armatei, care adesea întrebau: Domnule Sublocotenent, nu mai mergem la Babele? de parcă acolo ajungeau în sat la ei.

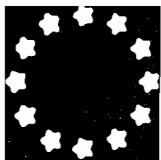
În primul război mondial, fostul general Alexandru Averescu, Comandantul Armatei a II-a, s-a distins ca un strateg genial și luptele decisive de la Coșna, Cireșoia, Oituz, și Mărăști, unde a învins armatele ger-

mane conduse de teribilul general Mackensen, i-au consacrat un loc de glorie în istoria Neamului românesc, iar Regele Ferdinand I, Întregitorul, l-a înălțat la rangul de Mareșal al României. În 1924, Regele Ferdinand I l-a numit în funcția de prim-ministru și atunci s-a realizat împrăștierea țăranilor din țara întreagă cu câte un lot de 5 ha pământ arabil.

Pe Mareșalul Alexandru Averescu l-am văzut o singură dată, în 1936, la Cluj, unde venise cu profesorul Gheorghe Brătianu, cu care înființase Partidul poporului, la o mare adunare politică, la care au participat studențimea, populația orașului și mulți țărani în port național de sărbătoare. Bătrânul Mareșal, în civil, înalt, foarte uscățiv și cu nas proeminent, vorbea frumos și de la suflet. Megafoanele i-au purtat vorbele către inima celor prezenți, care l-au aplaudat cu multă căldură, dar fără să se producă vreun reviriment politic la primele alegeri care au urmat în 1937.

De neînțeles este și faptul că și memoria acestui mare și brav Român, care a fost Mareșalul Alexandru Averescu, a fost dată uitării și tânăra generație nici nu a auzit de el, dar arborează stindardul și blazonul patriotismului, strict rezervat idolatriei unei singure persoane, care, vezi Doamne, întruchipează toată istoria neamului. Dar asta-i treaba istoriei, care se va pronunța mai târziu, când umbra acelora pe care îi va pomeni - dacă îi va pomeni - se va fi risipit de mult.

ALEXANDRU ȚUGUI

GÂNDURI PE TEMA BASARABIEI de Onisifor Ghibu

Continuare din numărul precedent

MAI DEPARTE, ÎN ȘI CU BASARABIA UNITĂ CU ROMÂNIA,
PÂNĂ LA A DOUA RĂPIRE A EI DE CĂTRE RUSIA (1918 - 1940)

(Autorul punctează în aceste însemnări câteva din problemele și evenimentele de după Unirea din 1918, pe care intenționa să le abordeze într-un alt capitol din Memoriile sale; ele cuprind și câteva ascuțite priviri critice pe marginea unor lucrări privind evenimentele din Basarabia din anii 1917-1918. Pentru păstrarea unității lucrării, s-au păstrat și cele câteva puncte ce pot fi găsite și în cuprinsul Memoriilor, n. red.).

185. Cum a fost privită Unirea Basarabiei de către fiii și reprezentanții ei, de către diferite personalități politice române (Al. Marghiloman, C. Stere, Dr. P. Cazacu ș.a.), de către Ruși și de către cercurile politice internaționale.

186. Consecințele imediate ale unirii Basarabiei asupra vieții provinciei. Înstăpânirea asupra vieții ei, mai întâi, a influenței Germaniei biruitoare, care a impus României învinse, inclusiv Basarabiei, punctele sale de vedere și interesele sale.

187. Prigoane necruțătoare împotriva acțiunii desfășurate până aci în Basarabia de pribegii ardeleni.

188. Suspendarea «României Nouă» de la Chișinău, la sfârșitul lui aprilie 1918.

189. În semn de protest, «România Nouă» apare un timp oarecare tipărită cu litere rusești. - Mai 1918.

190. În ciuda tuturor obstacolelor, «România Nouă» își procură o nouă tipografie cu litere latine și reappare regulat, până la 19 noiembrie 1918 (2 decembrie), după împlinirea integrală a programului ei.

191. Lupta contra Păcii de la București (Buftea) și în contra cenzurii marghilomaniste.

192. Salvarea «României Nouă», părăsită de toți, de către oierii ardeleni din Crimeea. Călătoria lui O. Ghibu, în septembrie 1918, peste Ucraina ocupată de armatele austro-ungare, în Crimeea ocupată de armatele germane.

193. Unirea Bucovinei și rolul Ardealului în legătură cu aceasta.

194. Un pandant al Adunării Naționale de la Alba Iulia (1 decembrie) la Chișinău, în aceeași zi în care, în capitala Ardealului, s-a proclamat Unirea acestuia cu România și în care, în capitala Basarabiei, s-a proclamat Unirea tuturor Românilor, încunoștiințându-se despre aceasta șefii Puterilor Aliate (Wilson, Lloyd George, Clemenceau și Orlando), precum și Regele Ferdinand.

195. Drept consecință a Unirii Bucovinei și Ardealului, Basarabia renunță la autonomia sa, rezervată în actul de la 27 martie 1918, preconizând democratizarea cea mai largă a noii României unite.

196. «România Nouă» își desfășoară momentan steagul pe care l-a fluturat timp de un an și un sfert în Basarabia și anunță, în ultimul ei număr, de la 19 noiembrie (2 decembrie), că se mută la Alba Iulia...

197. Părăsesc Basarabia la începutul lui decembrie 1918. Întâlnirea la Palatul Regal din București cu conducătorii politici ai Ardealului eliberat, veniți să comunice Regelui Ferdinand hotărârile Adunării Naționale de la Alba Iulia. Plecarea, dimpreună cu aceștia, cu un tren special, la Sibiu devenit capitala politică a Ardealului autonom. Întâlnirea în Gara de Nord cu primul-ministru Ioan I.C. Brătianu. Intrarea în Sibiu, dimpreună cu Iuliu Maniu, Al. Vaida, V. Goldiș și A. Vlad, în limuzina mareșalului Mackensen, care se retrăsese din România cu câteva zile mai înainte și căruia «Legiunea română de voluntari» din Sibiu îi pusese la dispoziție o altă mașină, mai «ușoară». Mackensen, care se așteptase să fie arestat, se declară mulțumit, putându-și urma înainte drumul spre patria ale cărei interese le servise cu atâta energie...

198. Încercarea de a continua «România Nouă» la Sibiu, în loc de Alba Iulia, unde se părea că ar fi trebuit să se așeze noua capitală a Ardealului.

199. Lichidarea «României Nouă» la Chișinău și noii chemați să continue acolo tradițiile acesteia.

200. Din nou la Chișinău, în vara anului 1919, cu Andrei Bârseanu, autorul imnului «Pe-al nostru steag e scris unire».

201. Părăsind Basarabia, n-am uitat-o nici în noile împrejurări din Transilvania.

202. Revăd Basarabia, în 1923, și mă cutremur de ravagiile politicianismului, care a pus stăpânire pe ea. O serie de articole în «Adevărul» de la București și retipărirea lor în broșura *Călătorind prin Basarabia* (Chișinău, 1923).

203. O întâlnire la o serbare de împrumut în județul Orhei, cu ministrul Basarabiei I. Inuleț.

204. O audiență la Regele Ferdinand, cu analizarea situațiilor noi, create după 1918 în Basarabia.

205. Presa oficială a guvernului național-liberal de la București mă stigmatizează ca rău patriot și simpatizant al lui Lenin și Troțchi. (*Oficiosul liberal «Viitorul», criticând, la 23.IX.1923, publicarea articolelor din «Adevărul» afirmă - într-o scrisoare deschisă a unui corespondent - că dacă articolele respective ar fi fost scrise într-un ziar sovietic, ele n-ar fi surprins pe nimeni; ele «servesc cu prisosință interesele tovarășilor Lenin și Troțchi», astfel că n-ar fi de mirare că «la o viitoare conferință diplomatică tovarășul Cicerin, abilul diplomat, în pretențiile Rusiei Sovietice asupra Basarabiei va cita și celebrele articole ale profesorului universitar de peste munți». Scoaterea la lumină prin critice publice a greșelilor făcute de administrația centrală (fenomene obișnuite dealtfel în fazele inițiale, de consolidare, din toate noile state naționale) era o datorie a oricărui patriot cinstit, doritor să contribuie la îmbunătățirea stărilor de lucruri nesănătoase. Criticile nu puteau constitui, în mod evident, justificări pentru intervenții străine în problemele interne ale noului stat unitar român, n. red.).*

206. Propaganda rusească, în tot felul de forme, se întetește în Basarabia, prin refugiații veniți din Rusia.

207. Oamenii politici basarabeni, care la 1917-1918 dăduseră dovadă de reale aptitudini de oameni politici, pe cât de modești pe atât de realiști, și-au pierdut echilibrul și busola morală, grație politicianismului importat din Vechiul Regat. Ei se împart în tot felul de «bisericuțe», lăsându-se târâți de proprii interese personale, sau, în cel mai bun caz, de partid.

208. «Pieze rele» ale Basarabiei: C. Stere, I. Inculeț, Dr. P. Cazacu, Șt. Ciobanu și o serie întregă de alți «condottieri» mărunți. (*Termenii utilizați sunt tari. Cercetarea istorică viitoare, întreprinsă cu obiectivitate, va stabili în ce măsură autorul lor a avut sau nu dreptate utilizându-i. n.red.).*

209. Apare ca un Deus ex machina, Conferința sovieto-română de la Viena (1924), în care Rușii pun problema Basarabiei în formă de plebiscit. Delegația română respinge propunerea. Chestiunea Basarabiei rămâne, oarecum, în aer, ca și sicriul lui Mohamed.

210. Drept răsunset la eșecul Conferinței de la Viena, oficialitatea română răspunde cu o sărbătorire fastuoasă, la Chișinău, prilejuită de aniversarea a 6-a a Unirii Basarabiei. Dar o situație complicată ca aceea pe care o prezenta Basarabia, mai ales din punct de vedere politic intern, nu se poate remedia cu proteste și manifestații festive.

211. Trei cărți noi ale lui Onisifor Ghibu: *Cum s-a făcut Unirea Basarabiei, Cu gândul la Basarabia și Dela Basarabia rusească la Basarabia românească*. Cea din urmă formează volumul I dintr-o lucrare mare în trei volume. Ea vrea să aducă lumină completă în chestiunea atât de simplă în fond a Basarabiei, pe care politica sovietică imperialistă vrea s-o țină mereu la ordinea zilei, până într-un moment favorabil pentru dânsa, când o va rezolva «more russo».

212. Revista «Viața Românească» de la Iași întâmpină prima lucrare a lui O. Ghibu, cu ușoare vorbe de spirit, ironii și zeflemele.

213. N. Iorga, în «Revista istorică» (Anul XII, nr. 10-12, oct.-dec. 1926, pp. 354-359) a sa, publică o lungă dare de seamă despre cea din urmă lucrare a lui O. Ghibu, făcând o lungă serie de afirmații complet greșite, care pot târî însăși problema Basarabiei spre o veritabilă prăpastie. O. Ghibu se vede nevoit să renunțe, deocamdată, și la un răspuns mai minuțios

dat lui N. Iorga, și la continuarea tipăririi vol. 2 și 3. O polemică între el și N. Iorga, pe chestia Basarabiei, care încă n-a fost ratificată de Italia - problemă ce ar fi infirmat toate alegațiunile subiective și toate ereziile marelui istoric -, ar fi însemnat o veritabilă greșeală politică. Răfuiala strașnică cu N. Iorga trebuia amânată pentru un alt moment. Ea și-a găsit, în sfârșit, locul în *Memoriile* lui O. Ghibu. Ce moment trist în legătură cu marele istoric și dascăl de naționalism, ajuns rob al unor pasiuni și ambiții politice, care i-au întunecat adeveseori judecata, făcându-l să uite chiar comandamente superioare naționale. (*Însemnările critice la care se face referire aici nu se publică în prezenta lucrare, n.red.*).

214. În Adunarea Deputaților de la București se desfășoară lupte violente pe chestiunea Basarabiei, desvelindu-se stări de lucruri extrem de îngrijorătoare pentru care conducătorii politici nu găsesc leac.

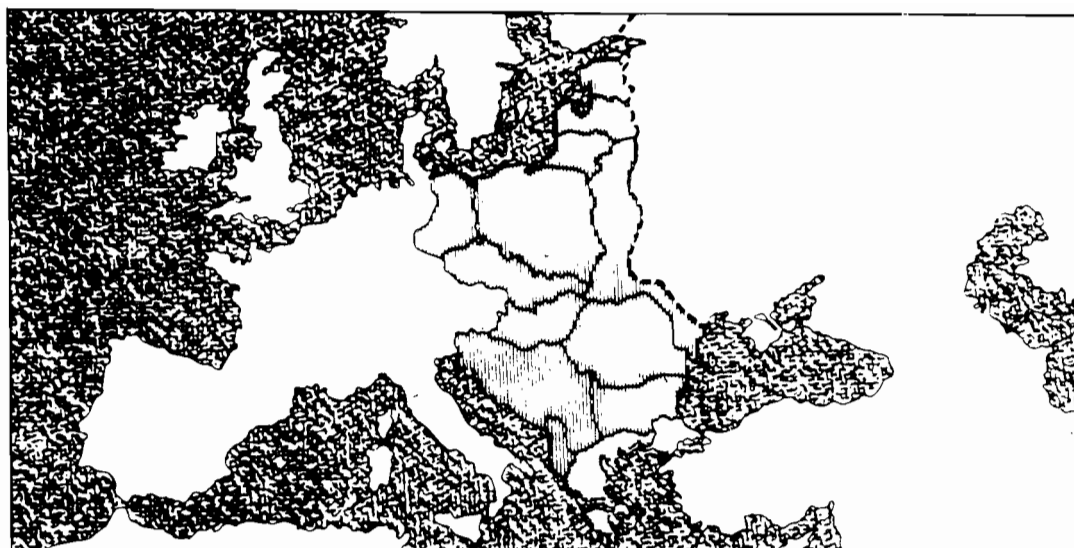
Va urma

ANTONEȘCU, MAREȘALUL ROMÂNIEI
ȘI RĂȘBOAIELE DE REÎNTREGIRE
(653 pagini, 127 fotografii și hărți)
Mărturii și documente, coordonate și îngrijite de
Iosif Constantin Drăgan

poate fi comandată la:

EDITRICE NAGARD
20122 Milano - Via Larga 11,

trimițând un cec bancar de 15 dolari Usa
sau contravaloarea în altă valută,
în care sunt incluse cheltuielile de expediție.

Moscova, 9 Octombrie 1944

"Momentul era potrivit pentru a trata, așa că am spus: "Să aranjăm treburile noastre în Balcani. Armatele voastre sunt în România și în Bulgaria. Noi avem acolo interese, misiuni, agenți. Între noi nu trebuie să existe neînțelegeri pentru lucruri mărunte.

Cât privește Anglia și Rusia, ați fi de acord - l-am întrebat pe Stalin - ca voi să aveți o dominație de 90% asupra României, noi să avem 90% în Grecia și "fifty-fifty" cu voi în Jugoslavia?" În timp ce se traduceau cele de mai sus, am scris pe o jumătate de foaie de hârtie:

România: Rusia ia 90%; ceilalți iau 10%

Grecia: Marea Britanie (de acord cu Statele Unite) ia 90%; Rusia ia 10%

Jugoslavia și Ungaria: 50% - 50%

Bulgaria: Rusia ia 75%; ceilalți 25%.

Winston Churchill

"Cel de al doilea război mondial"

- Memorii -

SUMARUL

Manlio Contri, <i>Europa între cei doi Mari</i>	1
Al doilea Congres Acier, <i>Mesaj adresat etniei române</i>	4
I. C. Drăgan, <i>Eliade</i>	5
George Acsinteanu, <i>Apoteoza</i>	10
Nicolae Sirius, <i>Rătăcesc în mine</i>	10
Horia Niculescu, <i>O epocă de efervescență spirituală: Petru Comarnescu</i>	11
Alexandru Țuguș, <i>Amintirea Mareșalului Averescu</i>	14
Onisifor Ghibu, <i>Gânduri pe tema Basarabiei (nr. 185 - 214)</i>	16